

Puolangan kunta

26.2.2010

Kainuun ohjausryhmälle

LAUSUNTO KAINUUN MAAKUNTAHALLINNON TEHTÄVIEN JÄRJESTÄMISESTÄ VUODEN 2012 JÄLKEEN

Kainuun hallintokokeiluun sisältyvien toimintojen järjestämistä kokeilun jälkeen on valmisteltu valtiovarainministeriössä, Kainuun maakunnassa ja Kainuun kunnissa. Kainuun maakunta –kuntayhtymä on ottanut valmisteluprosessin hoitaakseen, vaikka sen asema on tässä tilanteessa vain kuntien ja valtion palvelujen tuottaminen kuntalaisille. Kuntien olisi tullut hoitaa valmisteluprosessi.

Kuntien rooli sekä sosiaali- ja terveydenhuollon että koulutustoimialan toiminnallisessa suunnittelussa on ollut erittäin vähäinen. Sekä sote-työvaliokunnan esitys että raportti lukiokoulutuksen vaihtoehtoista vuoden 2012 jälkeen ovat syntyneet Kainuun maakunta –kuntayhtymän viranhaltijavoimin, eikä niitä ole kunnissa käsitelty.

Kuntien yhteistoiminnassa lähtökohtana ovat yleensä palvelutarpeet eri kuntien alueilla. Palvelutarpeita ei ole lainkaan käsitelty lausuntopyynnössä, joka keskittyy yksinomaan hallinnollisiin järjestelyihin. Periaatteet palvelujen järjestämisestä tulee sopia yhdessä ennen hallinnollisten organisaatioiden rakentamista.

Puolankalaisten asiointi suuntautuu sekä Ouluun että Kajaaniin.

Kajaanin kaupunki pyrkii lyhytnäköisesti hakemaan lisää elinvoimaa näivettämällä muuta maakuntaa. Oulun alueella on sen verran kasvuvoimaa, että se voi sallia kehityksen myös kaupunkiseudun ulkopuolella.

Puolangan viimeksi 25.6.2009 hyväksytyn kuntastrategian mukaan kuntien yhteistyö jatkuu ja monipuolistuu hallintokokeilun jälkeenkin. Kuntalaisilta kysyttiin joulukuussa 2009 palvelujen järjestämisestä tulevaisuudessa. Tulosten mukaan myös Oulun suunta sai vahvaa kannatusta. Asiaa käsiteltiin myös valtuustoseminaarissa 18.1.2010.

Valtuustoseminaarin linjausten pohjalta Puolanka selvittää yhteistyömahdollisuuksia Oulunkaaren seutukunnan kanssa. Oulunkaaren alueella (Ii, Pudasjärvi, Utajärvi ja Vaala) PARAS -lainsäädännön mukainen yhteistyö on käynnistynyt vuoden 2010 alusta.

Kuntayhtymän tehtävät

Puolanka haluaa kuulua sellaiseen kuntien yhteistoimintaorganisaatioon, joka parhaiten turvaa kuntalaisten palvelut. Peruspalvelujen tulee olla saatavilla kaikissa kuntakeskuksissa. Kuntien ja kuntayhtymän väliset toimialakysymykset tulee rajatapauksissa selvittää ja ratkaista koko alueella yhtenäisesti. Jos tällaista asiaa käsitellään vain yhden kunnan ja kuntayhtymän välisenä asiana, ratkaisu tulee saattaa kaikkien kuntien toimivaltaisten viranomaisten tietoon.

Sosiaali- ja terveystyö on järjestettävä vähintäänkin nykyisessä laajuudessaan. Nykyinen valtionosuusjärjestelmä on rakennettu siten, että se mahdollistaa palvelutuotannon järjestämisen myös syrjäisissä ja harvaanasutuissa kunnissa. Järjestelmän sisältämiä valtionosuuksien syrjäisyyskorotuksia ei ole tarkoitettu palvelujen keskittämistä varten, vaan niiden avulla palvelut tulee järjestää Puolangalla.

Puolankalaisille nuorille on järjestettävä jatkossakin mahdollisuus lukion käymiseen kotipaikkakunnallaan. Toisen asteen koulutuksen osalta vallitsee maassamme laaja yhteinen näkemys siitä, että nuorille on turvattava koulutuspaikka, jossa he voivat opiskella kotoaan käsin.

Kainuun pelastuslaitos tulee ensisijaisesti yhdistää Oulun ja Koillismaan pelastuslaitokseen. Toissijaisesti se voidaan siirtää kuntayhtymän hallinnoitavaksi, sillä kokemukset isäntäkuntamallin toimivuudesta ovat tässä yhteydessä lähes pelkästään negatiivisia.

Mikäli Kainuuseen syntyy yksi monialainen kuntayhtymä tulee Kainuun jätehuollon kuntayhtymä siirtää tämän hallinnoitavaksi. Kuntien ei ole järkevää ylläpitää erillisiä hallintoja yhden monialaisen kuntayhtymän lisäksi.

Maataloustukihallinto ja lomituspalvelut tulee olla mahdollista antaa kuntayhtymän tehtäviksi kuntien yhtäpitävillä päätöksillä. Tämä edellyttää riittävien asiakaspalvelujen saannin turvaamista kaikissa kuntakeskuksissa. Kunnille tulee jäädä riittävät henkilöresurssit omaehtoisen maaseutuyrittäjyyden ja kylien toiminnan kehittämiseen.

Laadittavan lainsäädännön tulee mahdollistaa myös kuntien muiden tehtävien siirtämisen kuntayhtymälle kuntien yhtäpitävillä päätöksillä.

Aluekehitystehtävien osalta maakuntahallinnolle tulee jo lainsäädännössä määrätä velvoite maakunnan sisäisten alueellisten erojen tasaamiseen. Viime vuosien kaltainen kehityserojen kasvu Kainuun kahden seutukunnan välillä tulee aktiivisin toimenpitein estää.

Palvelurakenne

Jos nykyisellä toimintatavalla ei turvata peruspalveluja kuntataajamissa, on edettävä PARAS-lainsäädännön mukaisella järjestelmällä

Sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalveluita ovat nykyisin Puolangalla toiminnassa olevat palvelut lisättynä terveyskeskuksen vuodeosastotoiminnalla, jolloin on mahdollista hoitaa Puolangalla myös akuuttihoitoa vaativia potilaita. Vaativimman hoidon tarpeessa olevat kuljetetaan muualle sairaalahoitoon. Ensihoidon palvelut on järjestettävä kaikissa kunnissa samantasoisina.

Sosiaali- ja terveydenhuollon johtamisjärjestelmän tulee mahdollistaa asiakaslähtöinen palvelutoiminta. Nykymalli on liian viipaloitunut ja päätöksenteko on viety liian kauas. Substanssiosaaminen on samalla hävinnyt päätöksenteosta. Jokaisella terveysasemalla/-keskuksella on oltava kokonaisuudesta vastaava johtaja, joka kykenee sovittamaan yhteen eri sektoreiden tarpeet.

Sivistystoimen peruspalvelu Puolangalla on lukiokoulutus. Lukiokoulutus voidaan järjestää verkostomallilla. Puolangan kunta ei hyväksy lukiokoulutuksen liikelaitostamista.

Kuntayhtymän päätöksenteko

Puolangan kunta on mukana sellaisessa yhteistoiminnassa, jossa kunnilla on mahdollisuus vaikuttaa kuntalaisiaan koskevaan päätöksentekoon. Vaikutusmahdollisuus turvataan parhaiten kuntalain mukaisessa kuntayhtymässä.

Mikäli palveluiden tuottamisessa päädytään yhden kuntayhtymän malliin voidaan ylimmän päätöksentekuelimen valinnassa edetä yleisten vaalien kautta. Tämä estäisi kuntia antamasta valtuutetuille sitovia ohjeita kannan ottamisesta käsiteltäviin asioihin. Valtuutetuilla on ainakin moraalinen velvoite edustaa koko Kainuuta eikä vain kotikuntaansa. Yleisten vaalien käyttö edellyttää kuntien vaikutusmahdollisuuksien kirjaamista perussopimukseen sitovasti peruspalvelujen järjestämistavan osalta. Kuntalain mukaisessa kuntayhtymässä kunnan valitsevat luottamushenkilöt edustavat päätöksenteossa kuntaa. He ovat myös sidottuja kunnan kuntalain 23 §:n nojalla antamiin ohjeisiin. Valtuuston koon tulee määräytyä kuntalain kunnanvaltuustoa koskevien määräysten mukaan, mikäli se valitaan yleisillä vaaleilla.

Hallintokokeilulain alkuperäisiä maakuntavaalisäännöksiä laadittaessa tavoitteena oli, että kahdella suurimmalla kunnalla ei olisi enemmistöä maakuntavaltuustossa. Asukaslukumuutosten johdosta tämä ei toteutunut ensimmäisessäkään vaalissa. Maakuntavaltuuston päätöksenteko monissa käytännön asioissa perustuu enemmän alueellisuuteen kuin poliittisiin näkemyksiin. Siksi tulee luoda järjestelmä riittävän alueellisen edustavuuden turvaamiseksi.

Kunnilla on oltava yhtäläiset mahdollisuudet osallistua päätöksentekoon alueensa väestön palvelujen järjestämisessä. Hallituksessa ja tärkeimmissä lautakunnissa tulee olla edustaja kaikista kunnista.

Kuntayhtymän johtajan ja hallituksen puheenjohtajan tehtävät on eriytettävä.

Rahoitusjärjestelmä

Tulojen jakamiseen perustuva rahoitusmalli on oikea. Se on talousarvion laadintavaiheessa riittävästi ennustettava. Lisäksi se tasaa verotuloissa ja valtionosuuksissa kumpaankin suuntaan tapahtuvia äkillisiä muutoksia.

Rahoitusjärjestelmän tarkoituksena ei saa olla painostaminen kuntalaisten etujen vastaisiin kuntaliitoksiin. Rahoitusjärjestelmänkin tulee tukea koko Kainuun tasapuolista kehitystä ja kehityserojen poistamista.

Puolangan kunta hyväksyy sen periaatteen, että kunnat maksavat kuntayhtymän tuottamiin palveluihin kohdistettavissa olevat valtionosuudet kuntayhtymälle. Vuoden 2010 alussa voimaantulleessa yhden putken valtionosuusjärjestelmässä kohdentaminen tulee kuitenkin vuosi vuodelta vaikeammaksi. Jos sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudesta vähennetään päivähoidon laskennalliset osuudet, siitä tulee pystyä erottamaan myös muut kuntien maksettaviksi jääneet sosiaali- ja terveydenhuollon kustannukset. Niistä merkittävimpiä ovat eläkemenerusteiset maksuosuudet kuntien eläkelaitokselle ja kuntien osuus työmarkkinatukikustannuksiin. Myös maakunnan toimialaan kuuluva kuntouttava työtoiminta on käytännössä palautunut kuntien kustannettavaksi. Puolangalla päivähoitokulujen osuus on vain noin 60 prosenttia kunnan talousarviossa olevista sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuuden piiriin kuuluvista kustannuksista.

Puolangan kunnan mielestä esitetyistä vaihtoehdoista malli D on paras. Se on riittävän yksinkertainen. Se myös ottaa oikealla tavalla huomioon valtionosuusjärjestelmän tarkoituksen. Se turvaa kuntayhtymälle riittävän rahoituksen palvelujen järjestämiseen tasapuolisesti myös pitkien etäisyyksien päässä sijaitsevien kuntien asukkaille. Samalla se jättää harvaanasutuillekin kunnille mahdollisuuden huolehtia haja-asutusalueiden välttämättömistä palveluista.

Julkisuudessa olleissa vertailuissa on muita rahoitusvaihtoehtoja verrattu malliin A. Se on täysin kuvitteellinen, eikä sitä lähelläkään olevaa ajatusmallia ole missään käytössä. Kainuun kuntien yhteistyösopimuksissa yleisimmin käytetty ja Kainuun hallintokokeilulaissa ensimmäisenä mainittu rahoitusmalli on kuitenkin euroa/asukas. Tämä tulisi tietenkin olla kaikkien vertailujen lähtökohtana.

Seuraavassa taulukossa on malli A korvattu euroa/asukas –mallilla ja siihen on vertailun vuoksi lisätty sarake, miten kustannukset jakautuisivat vuoden 2009 kustannustenjaon suhteessa.

Kunta	Malli €/as	Malli B	Malli C	Malli D	Malli E	Nykyinen malli	2009 peruste
Hyrnsalmi	8 231 346	10 290 088	9 760 334	10 161 402	10 421 708	9 664 378	9 732 184
Kajaani	109 098 958	97 775 482	98 788 925	98 249 338	95 488 834	99 431 005	100 799 968
Kuhmo	28 032 928	30 394 230	29 734 209	30 065 955	30 408 770	29 744 008	29 741 455
Paltamo	11 438 625	11 797 474	11 627 607	11 768 991	11 758 532	11 544 892	11 644 487
Puolanka	9 106 839	12 209 911	11 779 759	12 125 479	12 745 574	11 721 006	11 240 436
Ristijärvi	4 428 962	5 981 331	5 719 106	5 837 807	6 159 477	5 552 589	5 373 983
Sotkamo	30 667 988	28 200 980	28 667 840	28 795 377	28 152 008	28 816 506	28 897 368
Suomussalmi	26 994 353	31 350 504	31 922 220	30 995 650	32 865 098	31 525 616	30 570 120
	228 000 000	228 000 000	228 000 000	228 000 000	228 000 000	228 000 000	228 000 000

Euroa / asukas -malliin verrattuna Puolangan kunta maksaisi mallin D mukaan 3.018.640 euroa eli noin kymmenen veroprosenttia enemmän. Tämä summa on vähintäänkin riittävä tarkoituksenmukaisten sosiaali- ja terveystalouden palvelujen järjestämiseen Puolangalla. E-mallin mukaisesti puolankalaisten pitäisi maksaa vielä kaksi veroprosenttia enemmän. Kolmen veroprosentin tilittäminen kuntayhtymälle

nykyisten perusteiden lisäksi romuttaisi Puolangan viime vuosien tiukan talouskuurin saavutukset.

Rahoitusjärjestelmään tulee ehdottomasti sisältyä vähintään valtuustokauden pituinen siirtymäaika siitä kunnille aiheutuvien muutosten tasaamiseksi.

Maakuntahallinnon ja valtion aluehallinnon yhteistyö

Puolangan kunta ei hyväksy valtion aluehallintoviranomaisten tehtävien siirtämistä maakuntahallinnon tehtäväksi. Maakuntahallinnon tulee kuitenkin toimia läheisessä yhteistyössä valtion aluehallinnon kanssa Kainuun kehittämisessä. Osa valtion aluehallinnon palveluista on Oulussa ja puolankalaisten asiointikäyttämisen huomioiden valtion aluehallintopalvelut voidaan jatkossa järjestää myös Oulussa.

Puolangan valtuusto on hyväksynyt tämän lausunnon . . . 2010